

Ποικίλο Όρος και Δυτική Αθήνα

Προβλήματα αναβάθμισης, ενοποίησης και «αξιοποίησης»

του Άγγελου Σιόλα

Α. Παρεμβάσεις στον αστικό χώρο

Πολλές και μεγάλες παρεμβάσεις σε ευαίσθητες περιοχές του αστικού χώρου προβληματίζουν για δύο σημαντικές επιπτώσεις που μπορεί να έχουν:

- Για τη σχέση και την πιθανή αντίθεση τοπικής και υπερτοπικής χρήσης
- Για την ουσιαστική και οργανική σύνδεσή τους με τη γύρω αστική περιοχή που πρόκειται να εξυπηρετήσουν και την επίδραση που είναι δυνατόν να υπάρξει από την λειτουργία τους σ' αυτήν.

Οι παρατηρήσεις, οι προτάσεις και ορισμένα συμπεράσματα που ακολουθούν, στηρίζονται σε αντίστοιχα ερευνητικά προγράμματα που εκπονούνται στα πλαίσια του Τομέα Γεωγραφίας και Περιφερειακού σχεδιασμού του Ε.Μ.Π. με αντικείμενα τη σχέση και τις επιδράσεις των χρήσεων που χωροθετούνται στο Ποικίλο Όρος (Αιγάλεω) με την (και στην) ευρύτερη περιοχή της Δυτικής Αθήνας, καθώς και τις προοπτικές της οργάνωσής της σε ενιαία πολεοδομική οντότητα.

Είναι αναγκαίο για να απαντηθούν τα ερωτήματα που τέθηκαν στην αρχή, να γνωρίσουμε μερικά βασικά χαρα-

κτηριστικά της Δυτικής Αθήνας και του Ποικίλου Όρους.

Η περιοχή της Δυτικής Αθήνας καλύπτει τους εννέα Δήμους που συναποτελούν τον Αναπτυξιακό Σύνδεσμο Δήμων Δυτικής Αθήνας (ΑΣΔΑ), δηλαδή τους Δήμους: Αγ. Ανάργυροι, Αγία Βαρβάρα, Αιγάλεω, Ζεφύρι, Καματερό, Νέα Λιόσια, Περιστέρι, Πετρούπολη και Χαϊδάρι. Βρίσκεται στο δυτικό μέρος του Λεκανοπεδίου Αθηνών και ορίζεται χονδρικά από το όρος Αιγάλεω και τους δύο εθνικούς δρόμους. Παρουσιάζει όμως και μία ιδιομορφία, μιάς και ένα σημαντικό τμήμα της (τμήμα Χαϊδαρίου, ο Δήμος Αιγάλεω και ο Δήμος Αγ. Βαρβάρας) αποκόπτεται από την περιοχή με τον Εθνικό δρόμο Αθήνας - Πάτρας, και τμήμα των Δήμων Αιγάλεω και Περιστερίου από τον εθνικό δρόμο Αθήνας - Θεσσαλονίκης.

Κοινό χαρακτηριστικό της περιοχής είναι η άνοδος και ανεξέλεγκτη ανάπτυξη της στο διάστημα 1951-1991. Ο πληθυσμός της περιοχής από 98,722 κατοίκους το 1951, έφτασε τους 450.567 το 1981 και τους 477.328 το 1991. Παρουσιάζει δηλαδή μία συνεχή αύξηση κατά 383%, όταν ο πληθυσμός του Πολεοδομικού Συγκροτήματος της Πρωτεύουσας (ΠΣΠ) αυξήθηκε κατά 124.6% και ο πληθυσμός της Ελλάδας κατά 34.2%.

Δίκαια η Δυτ. Αθήνα χαρακτηρίζεται ως η κύρια εργατική περιοχή της Αθήνας (59.39% των εργαζομένων στον Δευτερογενή τομέα), αν μάλιστα

προσθεθεί και η μεγάλη μάζα εργαζομένων στο δευτερογενή τομέα που μετακινείται καθημερινά από άλλες περιοχές προς τα πολυάριθμα εργοστάσια και βιοτεχνίες που έχουν την έδρα τους εκεί.

Το Ποικίλο Όρος (Αιγάλεω) από την άλλη μεριά, είναι ένας μεγάλος όγκος (28.000 στρέμματα) με χαμηλό υψόμετρο, που αποτελεί το φυσικό όριο της Αθήνας προς τη Δύση. Επάνω σ' αυτό προγραμματίζεται (και ήδη έχει αρχίσει σε μεγάλο βαθμό) η χωροθέτηση μιας σειράς χρήσεων και λειτουργιών όπως: Μεταφορά του στρατοπέδου της ΚΕΒΟΠ (4.000 στρέμματα), Δημιουργία Δευτεροβάθμιου κέντρου κοινωνικής ζωής στο χώρο αυτό, Εγκατάσταση του Νοσοκομείου της Δυτικής Αθήνας, καθώς και δημιουργία πόλων αναψυχής, πολιτισμού και κοινωνικών εκδηλώσεων, ιδιαίτερα στις θέσεις των παλαιών λατομείων.

Είναι φανερό ότι για να μπορέσουν οι προτεινόμενες χρήσεις να συνδεθούν οργανικά με τον αστικό χώρο θα πρέπει να επιλυθούν μια σειρά από προβλήματα και εμπόδια που παρουσιάζονται όπως:

— Οι μεγάλες κυκλοφοριακές αττηρίες που καθιστούν αδύνατη την πρόσβαση στο Ποικίλο Όρος (εθνικές οδοί, Ιερά οδός, Λεωφ. Θηβών κλπ)

— Φυσικά εμπόδια, όπως ρέματα, λόφοι, ανοργάνωτο πράσινο, βραχώδεις εκτάσεις και απότομες κλίσεις.

Ο Α. Σιόλας είναι επικ. καθηγητής στο Τμήμα Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών ΕΜΠ.

— Αδύναμο οδικό δίκτυο των γύρω Δήμων, για πρόσβαση στο Ποικίλο Όρος.

— Πολεοδομικό περιβάλλον όχι κατάλληλο, με υποβαθμισμένη κατοικία, οπτικά φράγματα, και βιομηχανικούς ακαλαίσθητους όγκους.

2. Παράλληλα, η μετάβαση από την αστική κλίμακα της Δυτικής Αθήνας στην κλίμακα του Ποικίλου όρους, απαιτεί να αντιμετωπισθούν πολλά και σημαντικά θέματα όπως:

— Δημιουργία συστήματος πλατειών, πεζοδρόμων, ελεύθερων χώρων προσαγωγών και απαγωγών προς το Ποικίλο Όρος.

— Δημιουργία δικτύου πρασίνου σύνδεσης των Δήμων της Δυτικής Αθήνας με το προτεινόμενο σύστημα πρασίνου του Ποικίλου Όρους.

— Επεξεργασία και σύσταση δικτύου πεζοδρόμων, ποδηλατοδρόμων και ειδικών δρόμων για τα αυτοκίνητα.

— Σύνδεση με τις μεγάλες οδικές αρτηρίες (πεζογέφυρες, υπόγειες διαβάσεις, παράπλευρες κυκλοφορίες, χώροι στάθμευσης).

— Προτάσεις για τα μέτωπα και τους άξονες που περιβάλλουν ή οδηγούν στο Ποικίλο Όρος (Διαφημίσεις, Φωτισμός, Πράσινο).

— Διαρθρωτικές επεμβάσεις και παρεμβάσεις στα οικοδομικά τετράγωνα, που εισάγουν στην περιοχή του Ποικίλου Όρους, όπως διορθώσεις όψεων, αλλαγές χρωματισμών, πιθανές ενοποιήσεις ακάλυπτων, διορθώσεις λειτουργιών μεγάλων αρχιτεκτονικών όγκων, επαναχρησιμοποιήσεις κτιρίων κλπ.

3. Από την άλλη πλευρά η θεσμοθέτηση και η πραγματοποίηση υπεριοδικών χρήσεων στο Ποικίλο Όρος, θα δημιουργήσει μια νέα σειρά προβλημάτων στο γύρω αστικό χώρο, γεγονός που θα πρέπει από την αρχή να αντιμετωπισθεί. Έτσι, θα πρέπει να αντιμετωπισθούν πιθανές νέες καταστάσεις όπως:

— Αλλαγές αξιών και χρήσεων γης (π.χ. αυξήσεις - μειώσεις τιμών, εστιατοριοποίηση κλπ) κυρίως στην αστική ζώνη γύρω από το Ποικίλο Όρος.

— Μετασχηματισμοί συνθηκών και καθημερινών βιωμάτων των κατοίκων των γύρω δήμων σε σχέση με τις νέες λειτουργίες.

— Προβλήματα «ασυνόμευσης» και ασφάλειας, με την ευρεία έννοια, των γύρω αστικών περιοχών.

4. Ιδιαίτερη σημασία αποκτούν θεωρητικά ζητήματα που αφορούν τις σχέσεις ιδιωτικού - δημοσίου χώρου, των ορίων ανάμεσα στους δύο και της έννοιας της οικειοποίησης του «δημόσιου» χώρου:

— Τα όρια ανάμεσα στον ιδιωτικό και τον δημόσιο χώρο, ιδιαίτερα τη φυσιογνωμία της ζώνης που προκύπτει από εκεί που τελειώνουν τα σπίτια μέχρι να αρχίσει το βουνό και το πράσινο.

— Τη συνέχεια και την ασυνέχεια σε όλη την αστική κλίμακα, που προκύπτει από την παρεμβολή δημοσίων χώρων και αντίστοιχων χρήσεων.

— Την έννοια του «δημόσιου χώρου» για τις διάφορες κοινωνικές ομάδες και άτομα, τις αναπαραστάσεις και τους «μύθους» που υπάρχουν για τον χώρο του κοινού.

B. Γενικές Προτάσεις σύνδεσης της Δυτικής Αθήνας και του Ποικίλου Όρους.

— Πρώτη σημαντικής κλίμακας πρόταση είναι ο σχηματισμός των δικτύων πρασίνου και πεζών με στόχο να μην αντιμετωπισθεί η Δυτική Αθήνα και το Ποικίλο Όρος σαν δύο επιφάνειες «άνυσης ποιότητας», αλλά το περιβάλλον του Ποικίλου να εισχωρήσει στο εσωτερικό της αστικής περιοχής.

Έτσι, τα δίκτυα πρασίνου και τα δίκτυα των πεζών θα πρέπει να είναι αναγνώσιμα και απλά ώστε να εξυπηρετούν τις ροές πεζών μεταξύ των Δήμων της Δυτικής Αθήνας και να προ-

σφέρουν ουσιαστική πρόσβαση στο Ποικίλο Όρος (Σχ. 1.).

— Δημιουργία δύο δακτυλίων κυκλοφορίας mini-bus και ενός γραμμικού άξονα (σαν πρόδρομου του tram) στη λεωφόρο Θηβών. Οι διαδρομές έχουν επιλεγεί με τρεις στόχους:

Να προσεγγίσουν πόλους συγκέντρωσης των μελλοντικών χρηστών (κέντρα Δήμων, αθλητικές εγκαταστάσεις κ.ο.κ.),

Να εντάξουν και να συνδέσουν τους βασικούς υπεριοδικούς πόλους της Δυτ. Αθήνας (Πύργος Βασιλίσσης, Ποικίλο Όρος, Δευτεροβάθμιο Κέντρο, Άλσος Χαϊδαρίου) και

Να προσεγγίσουν μικρότερης τοπικής Πολεοδομικής σημασίας πόλους (πλατείες, σχολεία, παιδικές χαρές, γραμμικές εμπορικές αναπτύξεις).

— Τρίτη γενικής σημασίας παρέμβαση είναι η διαμόρφωση τριών κομβικών σημείων σύνδεσης και εισόδου του Ποικίλου Όρους και της Δυτ. Αθήνας με το υπόλοιπο Π.Σ.Π. ως εξής:

Τη Δυτική είσοδο (στην Περιοχή Σχιστού - Σκαραμαγκιά), τη Βόρεια (στην περιοχή Σταυρού Ελευσίνας και Δυτικής Περιφερειακής (Αιγάλεω) και την κεντρική (στην περιοχή της τομής των δύο Εθνικών οδών).

Τα σημεία αυτά θα κατευθύνουν τους προερχόμενους από το Π.Σ.Π. με ρυθμίσεις που δεν είναι μόνο κυκλοφοριακές, αλλά για παράδειγμα σημεία αφηρητικά ή στάσεις Μ.Μ.Μ., ειδικά πληροφοριακά κέντρα, έναρξη δικτύων πεζών - πρασίνου προς τον αστικό χώρο, σημεία μετεπιβίβασης από άλλο συγκοινωνιακό μέσο κλπ.

— Από την άλλη πλευρά, η ανάπτυξη των υπεριοδικών πόλεων όπως το Δευτεροβάθμιο κέντρο ζωής στο χώρο του ΚΕΒΟΠ, η «αξιοποίηση» χώρων όπως ο Πύργος της Βασιλίσσης από τον Οργανισμό Αθήνας, ή το Μπαροντάδιο συντελούν στην αναδιοργάνωση της ζωής της Δυτικής Αθήνας και της ευρύτερης περιοχής της Προτεύουσας.

Δυτική Αθήνα. Γενική διάγνωση των προβλημάτων (κλίμακα 1:25.000)

- ΟΡΟΣ ΕΥΡΥΤΕΡΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ
- ΠΟΛΙΣ ΟΡΟΣ
- ΣΤΑΘΟΣ
- ΟΔΟΣ ΒΑΡΙΑΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ
- ΑΡΤΗΡΙΑΣ ΤΡΟΧΩΝ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟΥ
- ΑΡΑΔΟΙ ΟΡΕΝΟΓΕΦΕΩΣ
- ΕΛΑΣΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
- ΠΑΡΑΜΕΣΗ ΧΩΡΟΣΤΕΙΑ
- ΣΥΜΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ
- ΕΛΑΣΤΙΚΗ ΣΥΜΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΥΝΔΕΣΗ ΟΜΟΡΟΓΩΝ ΔΗΜΩΝ
- ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΜΕ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΣΤΗ ΛΗ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟ
- ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΜΕ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΟΡΕΩΝ
- ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΑ ΜΕΤΟΪΑ
- ΚΡΗΝΕΣ ΠΑΝΟΣ ΕΡΟΣ ΠΟΛΙΣ ΟΡΟΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΑΘΗΝΑΡΧΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΙΣΙΩΝΤΙΚΗΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ
- ΘΕΣΗ-ΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ (ΒΕΛΟΝ ΕΛΛΗΝ)

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΘΗΝΑΣ	
ΜΕΛΕΤΗ - ΕΡΕΥΝΑ ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΕΙΞΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΔΙΑΣ ΕΚΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΠΟΙΚΙΛΟΥ ΟΡΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΝΕΧΟΜΕΝΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟΥ Β	
ΦΟΡΕΑΣ ΕΡΕΥΝΑΣ - ΜΕΛΕΤΗΣ Ε.Μ.Π.	
ΠΕΡΙΟΧΗ	ΟΜΑΔΑ ΜΕΛΕΤΗΣ
	ΑΥΤ. ΣΤΟΥΑΣ ΟΜΟΚΛΗΤΗΣ ΜΕΛ. Ε.Μ.Π. Κ. ΚΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ ΟΜΟΚΛΗΤΗΣ ΜΕΛ. Ε.Μ.Π. Κ. ΓΙΑΜΒΑΡΗΣ ΟΜΟΚΛΗΤΗΣ ΜΕΛ. Ε.Μ.Π. Κ.Ε.Α ΣΥΜΑ ΟΜΟΚΛΗΤΗΣ ΜΕΛ. Ε.Μ.Π. Δ. ΤΑΒΑΡΩΤΑΚΗΣ ΟΜΟΚΛΗΤΗΣ ΜΕΛ. Ε.Μ.Π. Ν.Μ.Ρ.Α. ΟΜΟΚΛΗΤΗΣ ΜΕΛ. Ε.Μ.Π. Δ.Μ.Π. ΟΜΟΚΛΗΤΗΣ ΜΕΛ. Ε.Μ.Π. Κ. ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟ ΟΜΟΚΛΗΤΗΣ ΜΕΛ. Ε.Μ.Π. Μ. ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ΟΜΟΚΛΗΤΗΣ ΜΕΛ. Ε.Μ.Π. Α. ΠΑΝΩΛΑΣ ΟΜΟΚΛΗΤΗΣ ΜΕΛ. Ε.Μ.Π.
ΦΑΣΗ	ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΡΟΚΑΤΑΡΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ
ΧΑΡΤΗΣ	ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΑΓΝΩΣΗ - ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ
ΚΑΜΑΚΑ 1 25000	ΠΕΡΙΣΤΕΡΗ ΑΓΑΛΟΝ ΑΓΙΑΣ ΠΕΤΡΟΥΣΣΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΛΑ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟΥ ΚΑΜΑΤΕΡΟ ΑΓ. ΒΑΡΒΑΡΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΡΧΕΙΟΥ
ΜΙΚΡΟΜΕΓΑΛΗ ΧΑΡΤΙΣ 1:1000	

Δυτική Αθήνα. Πρόταση αναδιοργάνωσης και συνδέσεων ενοποίησης. (κλίμακα 1:10.000).

Η δική μας πρόταση για τους χώρους αυτούς είναι ότι θα πρέπει να αντιμετωπιστούν όχι σαν «διαθέσιμος» απλά χώρος για κάθε χρήση, αλλά σαν χώρος όπου θα δημιουργηθούν νέες «αστικές καταστάσεις» με σαφή περιορισμό των χρήσεων στις απολύτως αναγκαίες.

— Τέλος στις γενικές προτάσεις θα πρέπει να αναφερθεί η υλοποίηση των έργων που προβλέπονται από τα Ρυθμιστικά σχέδια, όπως η οδός Σταυρού - Ελευσίνας, η λεωφόρος Θηβών, η Δυτική Περιφερειακή του Αιγάλω και το Metro με επέκταση προς το ΚΕ-ΒΟΠ.

Η υλοποίηση αυτών των έργων θα ομογενοποιήσει τη Δυτική Αθήνα, θα απομακρύνει την βαρεία - διαμετρική κυκλοφορία και θα βοηθήσει την πρόσβαση στο Ποικίλο Όρος.

Γ. Ειδικότερες Ρυθμίσεις

Μια σειρά από ειδικότερες προτάσεις ρυθμίσεων συμπληρώνουν τον αρχικό προβληματισμό για την ανάδειξη του Ποικίλου Όρους και την ενοποίηση της Δυτικής Αθήνας.

Χαρακτηριστικά αναφέρουμε:

— Παρεμβάσεις πολεοδομικού και αρχιτεκτονικού χαρακτήρα σε σημεία του αστικού χώρου που έχουν από μόνα τους τις προϋποθέσεις να αποτελέσουν σημεία αναφοράς, που αποτελούν ή θα αποτελέσουν πόλους έλξης και παραγωγής μετακινήσεων (πόλοι υπερτοπικοί, πράσινου, ή ειδικών χρήσεων).

— Παρεμβάσεις σε σημεία διασταύρωσης των δικτύων ενοποίησης όπως:

- Διασταύρωση δικτύου mini-bus και πεζών
- Διασταύρωση δικτύου mini-bus και κυρίου οδικού δικτύου

— Διασταύρωση δικτύου πεζών και κυρίου οδικού δικτύου

— Διασταύρωση δικτύου ποδηλατών με τα παραπάνω

— Ως βασική είσοδος στο χώρο του Ποικίλου Όρους διαμορφώνεται η κύρια είσοδος προς τον χώρο του στρατοπέδου όπου προβλέπεται το υπερτοπικό κέντρο της Δυτικής Αθήνας.

— Η πρόταση για υποβιβασμό της λεωφόρου Αθηνών μπροστά από τον χώρο εισόδου στο Στρατόπεδο θα ενοποιήσει το Χαϊδάρι και την Αγία Βαρβάρα με την υπόλοιπη Δυτική Αθήνα.

— Συμπληρωματικές εισοδοί στο Ποικίλο: από το Δήμο Χαϊδαρίου πάνω από το Ψυχιατρείο, από το Δήμο Πετρούπολης (Θέατρο Πέτρας και Άλσος). Μια σημαντική είσοδος στις διαμορφώσεις του Δήμου Ν. Λιοσίων στον Πρ. Ηλία και άλλες δύο στον Δήμο Καματερού στο γήπεδο.

— Διατήρηση της μικρής αστικής κλίμακας στην περίμετρο του αστικού ιστού με μια ήπια Αρχιτεκτονική και Πολεοδομική Επέμβαση, που ήδη εφαρμόζεται σε μεγάλο βαθμό από τους Δήμους και τους κατοίκους.

— Αναβάθμιση των κτιριακών όγκων σε μια ζώνη μετάβασης από τον αστικό χώρο στο Ποικίλο. Επεμβάσεις σε κακόγουστες οικοδομές, αλλαγή χρωματισμών, ενοποιήσεις κτιριακών όγκων, χρησιμοποίηση Γ.Ο.Κ. για υπαίθριους και ημιυπαίθριους χώρους είναι τα εργαλεία μας.

— Σήμανση, Φωτισμός, διαμόρφωση των μεγάλων οδικών αρτηριών που συνδέουν το Ποικίλο με την Αθήνα καθώς και ειδικές διαβάσεις για τους πεζούς θα διευκολύνουν την πρόσβαση και την διασύνδεση από και προς το βουνό.

— Ρύθμιση των μετώπων των βασικών οδικών αξόνων της Δυτικής Αθή-

νας με πλαίσια διαφημίσεων, ειδικούς φωτισμούς, οπτικές ενοποιήσεις.

— Διαχείριση των χρήσεων στο Ποικίλο και στην Δυτική Αθήνα με φορέα τη δευτεροβάθμια τοπική αυτοδιοίκηση και τον αναπτυξιακό σύνδεσμο της περιοχής (ΑΣΔΑ).

Οι επιστημονικές, οι προβληματισμοί και οι προτάσεις που παρουσιάστηκαν αποτελούν τα βασικά σημεία των ερευνητικών προγραμμάτων που εκπονούνται στον Τομέα Γεωγραφίας και Περιφερειακού Σχεδιασμού.

Είναι βέβαια προφανές ότι η αναλυτική και σε βάθος γνώση του «χώρου» της Δυτικής Αθήνας με όλες τις συνιστώσες του, θα βοηθήσει όχι μόνο στην ενοποίηση και στην «αξιοποίηση» αλλά και στην πολεοδομική ανασυγκρότηση και ολοκλήρωσή του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ

ΑΝΔΗΠ: Τοπικό αναπτυξιακό πρόγραμμα, Νοέμβριος 1990.

ΑΝΔΗΠ: Μελέτη Αποκατάστασης - αξιοποίησης Λατομείων Ποικίλου Όρους, Δεκέμβριος 1989.

Ε.Μ.Π.: Ερευνητικό Πρόγραμμα: Γεωγραφική Έρευνα Πολεοδομικής Κυκλοφοριακής άθρωσης Δυτικής Αθήνας. Δεκέμβριος 1991.

Ε.Μ.Π.: Ερευνητικό πρόγραμμα: Συνολικές παρεμβάσεις και αξιοποίηση της Ενιαίας έκτασης του Ποικίλου Όρους και της συνεχόμενης έκτασης του στρατοπέδου Β' Μάιος 1990.

ΥΠΕΧΩΔΕ: Γ.Π.Σ. Καματερού - Πετρούπολης - Ν. Λιοσίων - Περιστερίου - Χαϊδαρίου - Α. Λιοσίων - Ασπροπύργου Αθήνα 1988.

ΥΠΕΧΩΔΕ: Ρυθμιστικό Σχέδιο και Πρόγραμμα Προστασίας Περιβάλλοντος της ευρύτερης περιοχής της Αθήνας 1985.